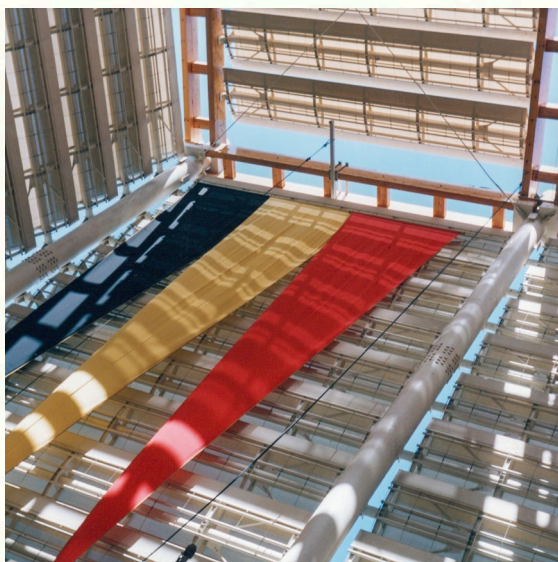

BELGICA PARA EXPO '92

iwert bernakiewicz

een kritisch relaas rond het Belgisch paviljoen
(ontwerp: driessen-meersman-thomaes architecten)

EEN wereldtentoonstelling is een intens evenement dat zich na jaren voorbereiding afspeelt binnen een periode van zes maanden.

VOOR de organiserende stad of streek is het een injectie van infrastructuurwerken, economische groeifactoren en een herstructurering op stedenbouwkundig gebied.

VOOR het deelnemende land is de hoofddoelstelling om via een paviljoen -een architecturale prestatie- aan uitwisseling, presentatie en economische werving te doen; architectuur speelt hier dus een hoofdrol en de middelen zijn vrijwel onbeperkt.

JE begint met je de vraag te stellen wat een wereldtentoonstelling is en wat die voor je betekent heeft. Door welke bril heb ik gekeken? Was het die van de Japanner uit mijn hostel die zei: "Wauw, did you see these colourfull pavilions of Puerto Rico and Indonesia? Simply magnificent, I have to take a picture ... Are they really dancing flamenco, it is tradition in Spain, isn't it?" bij een luizige demonstratie van ...

OF was het met blik van de Spanjaard die geduldig in de rij bleef wachten om ook in dit paviljoen zijn paspoort zo snel mogelijk te kunnen afstempelen om dan flux het volgende paviljoen op te zoeken, of de stempel? Er zijn heel wat Spanjaarden wereldburger geworden in Sevilla.

DEZE Expo komt op een keerpunt in onze geschiedenis, dat zie je al als je het thema vergelijkt met voorgaande, bijvoorbeeld de Expo in Brussel. Expo 92: THE AGE OF DISCOVERIES, tegenover Expo 58: EVALUATION OF MANKIND FOR A MORE HUMAN WORLD. Wat een idealisme nog eind jaren vijftig, men wilde de wereld verbeteren, ze menswaardiger maken, een eervol thema dat respect afdwingt. Hiermee vergeleken komt "the age of discoveries" maar zwakjes uit de verf, we zijn oud geworden en het idealisme lijkt weggeëbt, we kijken -met een melancholische blik terug naar dingen die we lang geleden verwezenlijkt hebben.

NIEMAND die zich afvraagt waar het ideaal van de jaren vijftig gebleven is.

IK probeer nu even door mijn eigen bril te kijken en neem me de kritische kantjes niet kwalijk, was deze

reis me niet in de schoot geworpen dan had ik deze grootste kermis aller tijden nooit zelf gezien. Ik stond dus van in het begin vrij sceptisch tegenover de wereldtentoonstelling.

F 5, 8, 10

MISSCHIEN daarom heeft het Belgisch paviljoen me zo verrast. Door de ongedwongenheid en logica waarmee typisch Belgische elementen zijn samengevoegd -het tuinhuisje, de loods en enkele kantklosters - ontstond er een boeiende atmosfeer binnen het paviljoen. Je kon er rustig even indutten, geïsoleerd van het feestgedruis buiten. Je werd niet bultengezet na een bezoek, en je moest zelfs niets drinken om te mogen blijven zitten, een waar compliment voor onze gastvrijheid, want af en toe kreeg je zelfs zomaar een stukje humor of klassiek aangeboden bij je eigen boterhammetjes. Uniek op deze Expo waar ieder zich van zijn beste zijde wilde tonen en daarbij de ander vergat. Ongedwongen IS een compliment op de Expo, tussen al die publiciteitsmachines, en hier toont België ook het vermogen zichzelf te relativeren -onmiddellijk na de trotse presentatie- door mensen toe te laten nog wat na te blijven en ze zo een dieper inzicht te bieden in jezelf: een 'ja-maar-houding' tegenover de 'ja-en-nu-naar-buiten-houding'.---

BELGIUM BELGICA, en iets daaronder: BELGIË BELGIQUE BELGIEN. Het staat er zo mooi op de buitenzijde van een doos die zich aankondigt als één geheel, maar die bij nader toezien alleen maar een weliswaar mooie verpakking blijkt te zijn. Net als het land zelf, en daarom is het paviljoen zo geslaagd als metafoor voor België. Na een bezoek aan de 'black box' treedt men buiten in een staat van verwarring, men vraagt zich af wat België nu eigenlijk is. En terecht, want er is eigenlijk niets buiten de naam dat van enige eenheid gewag maakt in het jaar 1992. Eens te meer waren er duidelijke afspraken gemaakt omtrent het territorium en in tijd en ruimte was alles netjes opgedeeld tussen Vlaanderen, Brussel en Wallonië, onze driekleur werd regelmatig overstemd door de een of andere communautaire tegenhanger en zelfs de computersystemen waren per gemeenschap verschillend.

DE black box was zijn naam waardig: heel erg verhelderend is hij niet geweest, en daardoor net ook weer zo Belgisch: we kunnen ons blijkbaar niet veroorloven om als één land naar buiten te komen, met onze verschillen. Verschillen waaruit het verenigd Europa kan leren hoe het niet moet, met politici die onze onderlinge verschillen tegen elkaar uitspelen in plaats van ze creatief en complementair te gebruiken. Net daar-

om vond ik ons paviljoen zo prachtig gesitueerd -als
waarschuwing- net voor de zelfzekere en in enige mate
protserige toren van het zogenaamd Verenigd Europa. F 6.7

BIJ de benadering van het paviljoen is het spel van
verhullen en onthullen van elementair belang. Vanop
'the Avenue of Europe' doet het gebouw zich voor als
een grote gesloten doos, waarvan de jalouziën in één
hoek een beetje zijn opgelicht, zo wordt de ingang zon-
der veel omhaal geaccentueerd en toch ook nieuwsgie-
righeid gewekt. Vanaan dit scherm vertrekt een ruim,
hellend vlak onder de black box door en al voortslen-
tend kan je een glimp opvangen van de ruime patio
in het centrum van het paviljoen, terwijl je opgevangen
wordt door een grote roltrap die je in één omvattende
beweging naar het topniveau van de black box brengt.
Deze korte reis met boeiende en wisselende perspectie-
ven wordt bruusk afgebroken als je door 'een opening'
in de black box arriveert. Plots sta je oog in oog met
een rechtstreeks beeld van het Atomium op een vijftal
pover opgestelde TV-schermen, met de verklaring dat
hier een rechtstreeks verband gelegd wordt tussen Expo
58 en Expo 92, maar zonder enige uitleg wat die Expo
toen inhield of wat voor boodschap we hiermee naar
Spanje en de wereld willen overbrengen. We zijn dus
aanbeland in de tentoonstellingsdoos van het paviljoen,
'black box' omdat er geen natuurlijk licht in door-
dringt. De doos zelf bestaat uit een prachtige houtcon-
structie die met geprofileerd aluminium werd bekleed.
Door een typisch Belgische organisatie is er van hout
maar weinig meer te zien, de sfeer die het naakte ske-
let tijdens de bouw opriep is compleet verloren gegaan
door een al te letterlijke interpretatie van het begrip
'zwarte doos' door de ont-werpers van het interieur.
De fascinatie van het gelamelleerd hout werd verbor-
gen achter een neutrale, karakterloze, zwarte bekleding
(had het hout anders misschien te zeer de tentoonstel-
ling overstemd?). De architecturaal toch interessante
atmosfeer en beleving van de black box met zachtjes
hellende vloeren en knappe verticale circulaties werd
immers negeerd door een zig-zag patroon van een kako-
fonie aan vitrines en ander tentoonstellingsmateriaal.
Het overzicht in de ruimte en over het geheel ging
hiermee onherroepelijk verloren (maar we zijn toch in
het BELGISCH paviljoen, nietwaar?).

DIE tentoonstelling verliep over drie niveau's, met op
de twee bovenste een warrige expositie in het thema
van de Expo -the age of discoveries- waarin het thema
eer werd aangedaan, het duurde een hele tijd voor je
begreep hoe de tentoonstelling was opgebouwd: evolu-

erend van de bourgondische tijd naar onze ontdekkingen op wetenschappelijk gebied over de indrukwekkende kristallen vaas van de negen provinciën en dan nog een snuifje art nouveau, Vlaamse primitieven en wat surrealisme toe. Dit alles werd voorgesteld -en was in zoverre homogeen- zonder onderscheid in taal of cultuur van de wetenschapper of kunstenaar in kwestie. Tot op het laagste niveau van de doos leefde de bezoeker in de veronderstelling dat België een volkomen harmonieuze samenleving had, want er was simpelweg geen verschil in cultuur te ontdekken.

EN plots, in één trap tijd, werd België aan de argeloze bezoeker voorgesteld als een land met sterk verschillende culturele gemeenschappen, Vlaanderen en Wallonië voorop. Plots waren er verschillen die beklemtoond moesten worden, drie gemeenschappen uit ons land hadden carte blanche gekregen om zichzelf voor te stellen. Zo stond er een maquette van het openbaar vervoer in Vlaanderen (door spoorclub 'X'; ons spoorwegnet bestond simpelweg niet over de taalgrens heen), en Kuifje die ons al een ruime tijd had begeleid door het paviljoen moest in Wallonië plots plaats ruimen voor de smurfen van PEYO. Men vergat zichzelf voor te stellen in de ijver om de verschillen met de ander te benadrukken. In Vlaanderen was alles wit, in Brussel grijs en in Wallonië liepen we plots op glas. Voorwaar een mooi voorbeeld van Belgische kortzichtigheid, ik vraag me af of het achter tralies opstellen van een woest discussiërende Vlaming, Waal en Brusselaar -ieder in eigen dialect- niet even efficiënt was geweest (met nog een Eupenaar op de achtergrond?). Er was niets meer dat nog op enige gemeenschappelijkheid wees, tenzij misschien het feit dat men een maximum aan dingen wilde tonen op een minimum aan plaats, een euvel waar vooral Vlaanderen aan leed, met daarbij een compleet gebrek aan samenhang of systeem achter de tentoonstelling, terwijl er bij Brussel en Wallonië nog wel een duidelijke filosofie aanwezig was.

F8.5 DRONKEN van de communautaire verschillen kwam je dan terecht in de verplichte 'souvenirshop' waar ze broederlijk naast elkaar stonden in de postkaartenstaander. En dan kwam je uit die black box in een immense, koele, aangename patio te voorschijn, een contrast dat nog versterkt werd door de kneuterigheid die er binnen heerste, een patio die je op je reis door 'België' weer vergeten was en die je je plots met vreugde herinnerde. Hier kon je bekomen van het tentoonstellingsgeweld, een ruimte die je goedmoedig omarmt met een strand dat tussen ranke kolommen heen zachtjes afhelt naar het

water.

In een hoek vormen de vloerplaten tredes, en zo een platform voor de grappige stoeltjes voor het podium. De Oostendse dagen waren net voorbij en hadden een collectie strandstoelen achtergelaten waarvan men gretig gebruik maakte om een uiltje te knappen of te picknicken. Er ontstond een gezellige, rustige maar ook feestelijke sfeer in het paviljoen. Men bleef er graag even plakken, iets wat in andere paviljoens vrijwel onmogelijk was. De circulatie was ook zo opgevat dat je steeds de patio kon betreden via de uitgang en zo toch ook een kort bezoekje kon brengen of even uitrusten in een herinnering aan de vorige keer zonder nog eens de hele route door het gebouw te moeten afleggen. Het is ook die organisatie die ertoe heeft bijgedragen dat de sfeer in de patio zo vrij en ongedwongen was.

F 9

DE Brussels Brasserie, de administratieve containers en de V.I.P.-bouwkeet waren zo in het volume van de doos geplaatst dat ze samen met de black box een ruimtelijk spel speelden en tegelijk een overgang en buffer vormden naar buiten toe.

De Brasserie, een luxueus café-restaurant naar Belgische traditie, doorsneed in een hoek het water zodat er een intieme plek ontstond om te dineren, terwijl men zich toch betrokken voelde met en overzicht had op het geheel. Het interieur was opgezet in een soort van eclectische stijl samengesteld uit art nouveau elementen en opgevat als een ode aan Horta en Gaudi, wat tegelijk nog eens de band tussen de landen onderling moest onderstrepen.

De V.I.P.-lounge verhief zich in bescheidenheid boven alles en was bereikbaar via een aparte lift, net als de administratieve ruimtes die ondergebracht waren in containers geschilderd in de complementaire kleuren blauw en oranje, wat een heldere toets bracht in de sobere kleurstelling van het paviljoen.

Een zonnewering in zeildoek overspande de patio (net als bij de gevels gespannen over lensvormige dragers). Het leek wel een herinterpretatie van de zonnewering over de straten van het historische centrum van Sevilla, waardoor je je op een bepaalde manier thuisvoelde. Terug naar buiten moest je omhoog, nog eens onder de black box door en dan kwam je weer terecht in de realiteit van de Expo ...

F 10, 11

BELGICA PARA EXPO, enkele bedenkingen rond het Belgisch paviljoen naar aanleiding van een driedaags bezoek aan de wereldtentoonstelling. ---

De herinnering aan het paviljoen blijft sterk hangen en ik durf te stellen dat het paviljoen misschien niet zo sterk was op het gebied van de uitwerking -die was nogal houderig- maar qua concept stond het zeker sterk op de Expo omdat het een andere sfeer wist op te roepen, en omdat het mogelijkheid bood aan de behoefte om even te gaan zitten, ... iets wat andere paviljoens op dit gejaagde evenement bij helse temperaturen niet wisten te bieden.

EEN gebouw dat het land waar het voor stond interpreteerde, maar er geen oordeel over gaf.

iwert bernakiewicz,
architectuurkritiek naar aanleiding van de optie
architectuur geschiedenis, PHAI 3AR, 19 januari 1993.

5

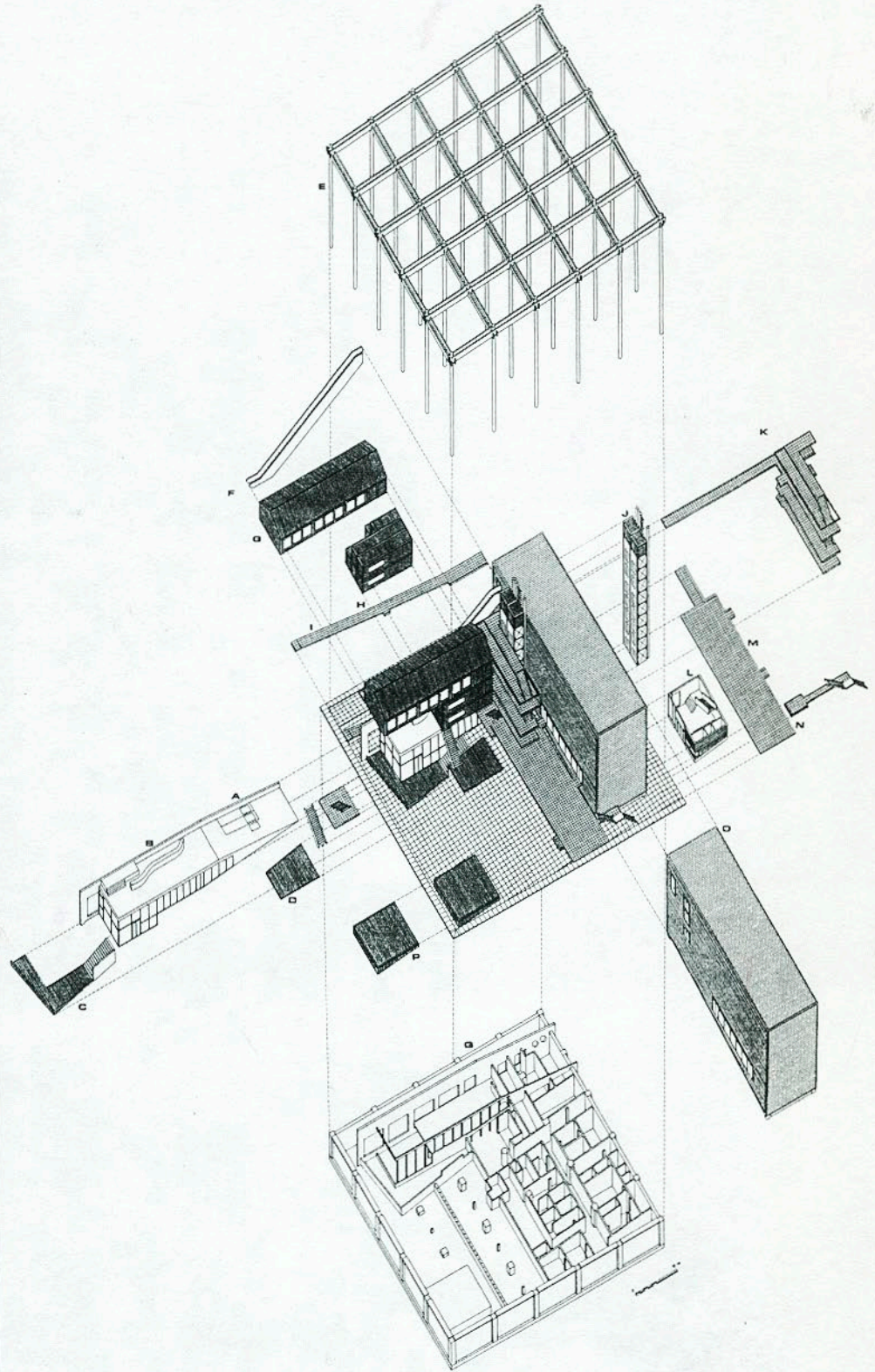
6

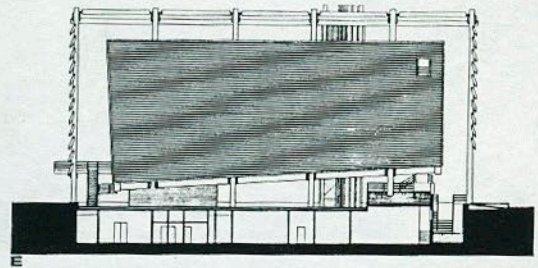
2

- A INKOMHELLING
- B ESPLANADEGEBOUW
- C TERRAS RESTAURANT
- D TERRAS BAR
- E KOLOMMENSTRUCTUUR
- F ROLTRAP
- G WERFKEET (VIP's)
- H CONTAINERS (ADMINISTRATIE)
- I DIENSTHELLING
- J LIFTEN
- K BUITENTRAPPEN
- L UITGANG TENTOONSTELLING
- M BALKON
- N REGIE
- O TENTOONSTELLINGSGEBOUW
- P PODIUM
- Q ONDERBOUW

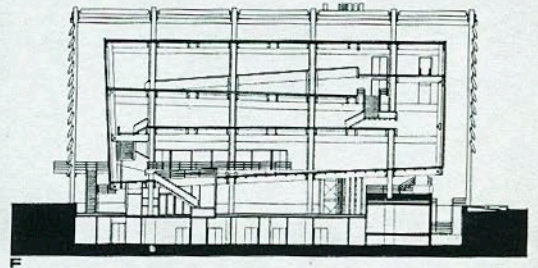
black box

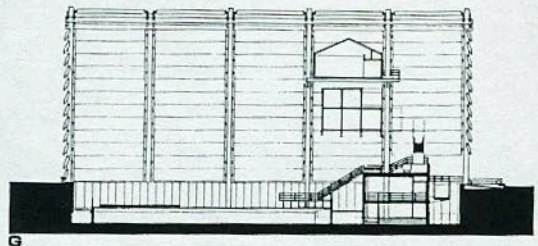
3° the age of
2° discoveries

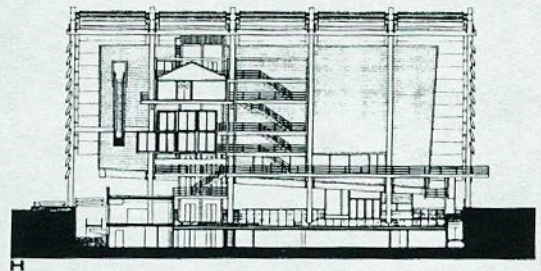
1° communautaire

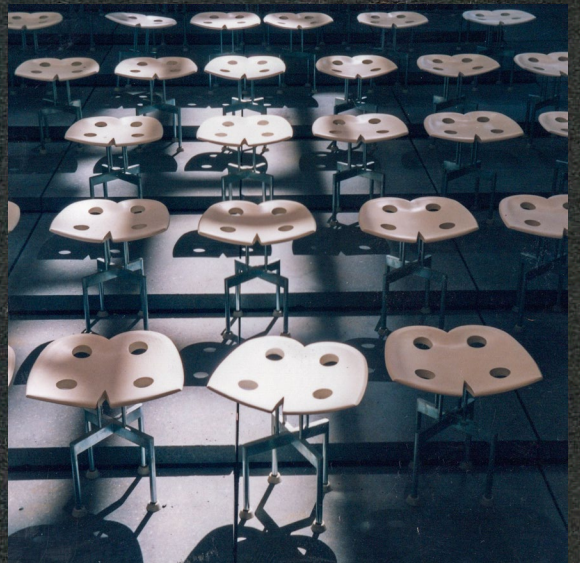
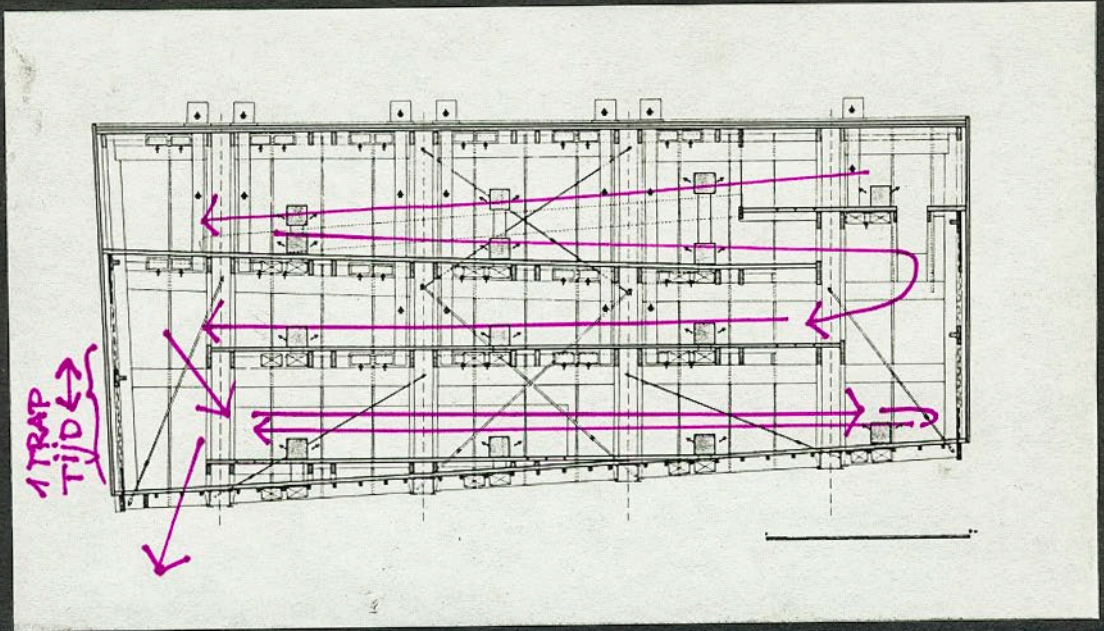

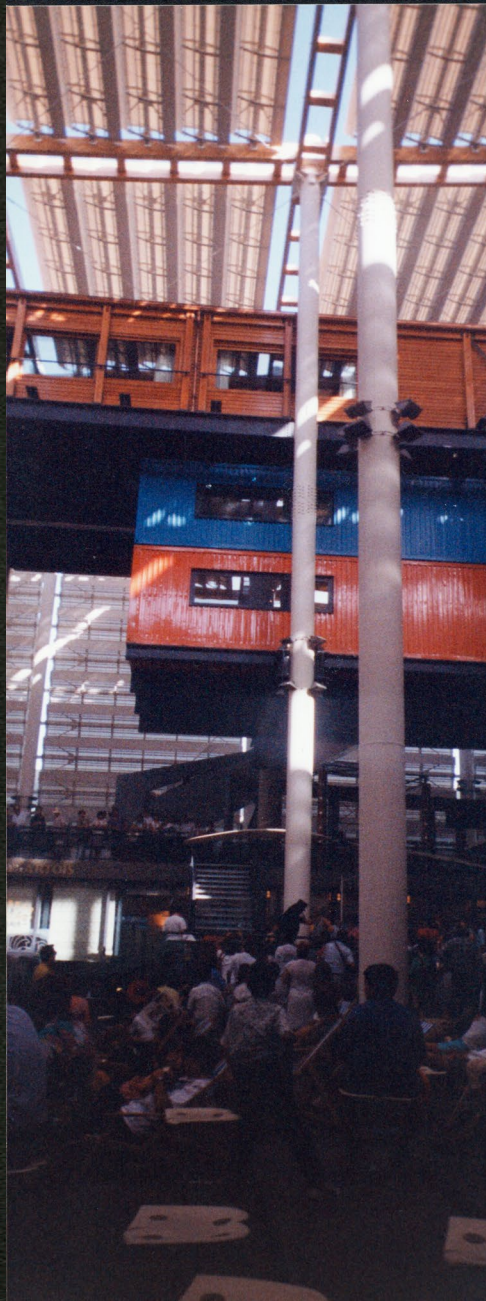
vip.
adm.

patio

10 & 11

illustraties :